

MIRCEA DUȚU

Procesul lui Pavel, Apostolul Neamurilor

EDITURA

CUPRINS

Prefață	7
CAPITOLUL I	
Izvoare.....	11
CAPITOLUL II	
Prigonirea discipolilor lui Iisus.	16
CAPITOLUL III	
Rolul lui Pavel în istoria creștinismului	35
CAPITOLUL IV	
Ultimul apostol, primul între ziditorii creștinismului	48
CAPITOLUL V	
Procesul.....	69
CAPITOLUL VI	
Actualitatea apostolului Pavel	108
ANEXA	131
BIBLIOGRAFIE	211

CAPITOLUL I

Izvoare

Pentru problematica procesului creștinismului și nu în ultimul rând cel al lui Pavel avem puține surse de informație. Importantă rămâne, din acest punct de vedere, opera evanghelistului Luca, Epistolele Apostolului însuși și unele izvoare istorice.

Considerat potrivit tradiției a fi fost de profesie medic și un apropiat al apostolului Pavel, Luca este și „singurul autor vechi care a prezentat o mișcare religioasă prin intermediul unei opere istorice” (D. Marguerat), primul „istoric al creștinismului”. Textul elaborat de acestea ne-a parvenit în două bucăți. Se pare că impozanta povestire a lui Luca, formată, în total, din 52 de capitole, nu a putut, din cauza lungimii sale, să fie copiată pe același rulou (sul). Atunci se scria pe foi de papirus lipite cap la cap, formându-se astfel o lungă panglică înfășurată. A trebuit ca, pentru cel de-al doilea tom al cărții, respectiv *Faptele Apostolilor*, să înceapă un nou rulou, iar momentul a fost ales cu grijă. Cele două lucrări atribuite lui Luca, o *Evanghelie* ce-i poartă numele și *Faptele Sfinților Apostoli* reprezintă surse (teologice) reprezentative pentru istoria creștinismului în general, și a proceselor judiciare ale primilor creștini în special. La momentul în care s-a constituit *Noul Testament*, un secol mai târziu, primul tom – *Evanghelia*

după Luca – a fost regrupat cu celelalte evanghelii – după Matei, Marcu și Ioan – și *Faptele...* au rămas separate. Cei în drept ezitau asupra locului pe care să i-l confere în lista cărților biblice. Ele au fost fie alăturate epistolelor pastorale, fie plasate între evanghelii și Epistolele către romani ale apostolului Pavel. Acest din urmă plasament a sfârșit prin a se impune: *Faptele...* relatează ceea ce s-a întâmplat după Iisus și se termină cu povestea misiunii lui Pavel, ceea ce face o introducere adecvată pentru epistolele pauliene.

După secolul al IV-lea, Noul Testament se prezintă astfel: *Faptele Apostolilor* fac legătura între Evangheliile și Epistolele apostolului neamurilor, legând astfel pe Iisus de Pavel. Pretenția autorului de a face operă de istoric este cunoscută din chiar autoprezentarea pe care o face în *Cuvântul începător*. Fapt unic în literatura evanghelică, Luca se explică: „Cuvântul cel dintâi l-am făcut o, Teofile, despre toate cele ce a început Iisus a face și a învăța.” (Fapte 1,1). Modul în care se poziționează Luca este tipic pentru postura de istoric: el prezintă evenimentele de la distanță. Luca recunoaște, deci, că nu este un martor ocular a ceea ce va nara și nici printre primii care o face; poziția sa este cea a unui scriitor de a treia generație după evenimente, nici contemporan și nici primul cronicar. Din punct de vedere al momentului redactării textului, acesta se plasează după distrugerea Templului din Ierusalim, survenită în 70 d.Hr., asediul orașului fiind anunțat (Luca 19,43). Așadar, lucrările sale – *Evanghelia* și *Faptele...* – pot fi datate între 80 și 90, și alte indicii confirmând aceasta: sfârșitul veacurilor nu mai este așteptat ca și cum ar urma să vină în scurt timp, iar organizarea Bisericii este apropiată de imaginea prezentată pentru aceeași epocă de epistolele pastorale.

Sursele istorice care vorbesc despre Iisus și adepții săi în perioada vieții și activității lui Pavel evocă fie o revoltă, fie o

judecată în fața tribunalului, soldată cu condamnări la moarte. Astfel, Suetoniu relatează că, sub domnia lui Claudiu (41-54 e.n.), evreii din Roma erau într-o stare permanentă de revoltă „la instigarea lui Chrestus”, astfel încât împăratul a emis un edict de expulzare a lor: „I-a izgonit pe evrei din Roma, din cauza frecventelor revolte, instigate de Chrestus (*Viața lui Claudiu* 25, 4). Această măsură a fost dispusă efectiv de împărat în anul 41 ori în 49, și ecoul ei îl regăsim și în *Faptele Apostolilor*, cuplul Acvila „de neam din Pont” și Priscilla, soția lui, va fi constrâns să părăsească Roma și să se refugieze în Corint, unde va face cunoștință cu Pavel. Nu știm care a fost amploarea acestei măsuri pentru populația iudaică, care număra aici circa 50.000 de persoane. Același autor nota, de asemenea, că sub domnia lui Nero (54-68), „Creștinii erau puși la cazne, oameni închinați unei superstiții noi și periculoase” (*Viața lui Nero* 16).

Persecuția creștinilor la Roma sub Nero este confirmată și de Tacit, care o leagă de un eveniment precis. În iulie 64, un teribil incendiu care a durat peste o săptămână a afectat aproape trei sferturi din oraș. Potrivit lui Tacit, circulau zvonuri cum că împăratul ar fi fost la originea acestui dezastru. Pentru a pune capăt acestor supoziții supărătoare pentru el, Nero a acuzat creștinii de incendiere și a declanșat procese, urmate de execuții publice extrem de crude, cu rol de exemplaritate și de inhibare. Este posibil ca în aceste împrejurări să fi fost condamnați și executați Petru și/sau Pavel.

Pe lângă datele privind pe Iisus și procesul său judiciar, relatarea lui Tacit aduce informații prețioase și asupra stării mișcării generate de acesta. „Această denumire a lor provine de la Hristos care, sub domnia lui Tiberius, a fost condamnat la moarte de procuratorul Pontius Pilat; reprimată pentru moment, această superstiție detestabilă a ieșit din nou la suprafață, nu

numai în Iudeea, locul nașterii răului, ci chiar și la Roma, unde tot ce-i mai înspăimântător sau mai rușinos pe lume se scurge și se răspândește” (*Annale* XV 44,5).

Pliniu cel Tânăr (61-112 e.n.), un apropiat al împăratului Traian, era guvernatorul provinciei Bitinia, situată în apropierea Bosforului și a Mării Negre. Într-una din scrisorile sale trimise Cezarului, se evocă problemele ridicate de prezența a numeroși creștini în provincia sa. El menționează atitudinea pe care a avut-o până la momentul respectiv și cere instrucțiuni în acest sens. Astfel, anterior, guvernatorul a condamnat și a dispus executarea creștinilor denunțați ca atare și care își recunoșteau credința; dimpotrivă, a pus în libertate pe cei ce venerau statuile zeilor și imaginea împăratului și care blasfemiau pe Hristos. Prin respectiva depeșă, Pliniu cel Tânăr întreba dacă a procedat bine și dacă, în definitiv, creștinii sunt pur și simplu pedepsiți din cauza numelui pe care îl poartă sau a relelor pe care le-ar fi comis. El ar fi dispus, de altfel, în acest sens, o anchetă și nu a găsit nimic cu adevărat de respins în comportamentul lor: „Ei (creștinii) afirmă că toată vina lor, că greșeala lor, este aceea de avea obiceiul de a se reuni într-o anumită zi, înainte de răsăritul soarelui, și să cânte, alternativ, un imn închinat lui Hristos, ca unui zeu, să se angajeze prin jurământ să nu comită nicio crimă, nici să nu fure, să nu tâlhărească sau să comită adulter, să nu-și încalce cuvântul dat și să nu mărturisească fals împotriva cuiva; după ce săvârșesc aceste ritualuri, au obiceiul să se despartă pentru a se reuni ulterior, pentru a mânca, hrana lor fiind, din câte se spune, obișnuită și nevinovată; chiar și la această practică au renunțat... Nu găsesc a fi decât o superstiție nerezonabilă și fără sens” (Scrisori, X, 96, 7.8). Traian i-a răspuns că ar trebui să-i sancționeze doar pe cei care se încăpățânează să-și zică creștini.

PAVEL PE DRUMUL DAMASULUI